

APSKAITOS POLITIKOJE TAIKOMŲ METODŲ IR JŲ ĮTAKOS ĮMONĖS BUHALTERINEI VERTEI TEORINIS TYRIMAS

Kornelija MITKIENĖ, Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas: kornelija.mitkiene@vdu.lt

Santrauka

Investuotojai, norėdami įvertinti įmonę, plačiai naudoja informaciją apie įmonės rinkos vertę ir buhalterinę vertę. Buhalterinei vertei nustatyti naudojama balanso informacija, kuriai įtakos turi vienas iš vidinių veiksnių – apskaitos politika. Todėl šiuo teoriniu tyrimu siekiama atskleisti įmonės apskaitos politikos ir įmonės buhalterinės vertės ryšį bei teoriniu lygmeniu apibrėžti, kokią įtaką tam tikri apskaitos politikoje pasirinkti metodai daro įmonės veiklos rezultatui ir jos buhalterinei vertei. Pasitelkus mokslinės literatūros analizės ir sintezės metodus, išskirtos dvi apskaitos politikos kryptys – pelną didinanti ir pelną mažinanti apskaitos politika. Taikant antrinės duomenų analizės metodą išanalizavus ankstesnių mokslinių tyrimų rezultatus, nustatytas turto ir įsipareigojimų apskaitos metodų ryšys su pelną didinančia ar mažinančia apskaitos politikos kryptimi ir poveikiu įmonės buhalterinei vertei. Nustatyta, kad reikšmingiausią įtaką veiklos rezultatui ir įmonės buhalterinei vertei turi atsargų ir ilgalaikio materialiojo turto bei atidėjinių apskaitos metodų pasirinkimas. Tyrimo rezultatai pateikti aprašomuoju metodu.

Reikšminiai žodžiai: įmonės buhalterinė vertė, apskaitos politika, apskaitos metodas, balansas, pelnas.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Kiekvienas veiklą vykdančias verslo subjektas yra suinteresuotas pasiekti kuo geresnius finansinius rezultatus. Tačiau dažnu atveju finansiniai rezultatai yra apibrėžiami tik pelno nustatymu. Praktikoje yra gausybė kitų įmonės veiklos vertinimo rodiklių. Vienas iš jų yra įmonės vertė. Įmonės vertė dažniausiai analizuojama, kada yra siekiama įsigyti ar parduoti įmonę, svarstant diegti naujas technologijas ar sprendžiant įmonės likvidavimo klausimą.

Įmonės vertė ir veiklos rezultatas priklauso nuo įmonės patvirtintos apskaitos politikos. Įsigaliojus LR buhalterinės apskaitos įstatymui nuo 2002 metų sausio 1 dienos Lietuvoje oficialiai imta vartoti apskaitos politikos terminą, kuris įteisintas ir verslo apskaitos standartuose. Nuo tada įmonės privalo parengti ir pasitvirtinti apskaitos politiką, kurioje aprašomos taisyklės ir apskaitos principai, kurie turi įtakos sudarant įmonės finansinę atskaitomybę. Nuo 2022 metų gegužės 1 dienos įsigalioja naujas Finansinės apskaitos įstatymas, kuriame anksčiau naudota „apskaitos politikos“ sąvoka yra pakeista į „ūkinių operacijų registravimo ir vertinimo tvarką“.

Autoriai T. Koller ir kt. (2010) ir E. F. Brigham ir J. F. Houston (2021) teigė, kad įmonės veiklos vykdymo laikotarpiu vienas iš pagrindinių siekių ir tikslų yra didinti finansinius rezultatus ir kelti įmonės vertę. Įmonės vertė dažnu atveju nustatinėjama versluose, kurie siekia pritraukti naujus investuotojus – akcijos yra platinamos akcijų biržose. Tačiau įmonės savininkai ir vadovai, siekdami adekvačiai vertinti veiklos vykdymo perspektyvas, taip pat naudoja šį rodiklį. Įmonės buhalterinės vertės nustatymas yra vienas iš paprasčiausių būdų įvertinti įmonės veiklos perspektyvas, priimamų sprendimų pagrįstumą. Nustatant įmonės buhalterinę vertę yra analizuojama įmonės balanso ataskaitoje pateikiama informacija. Tačiau balanso ataskaitoje pateikiama informacija priklauso nuo įmonės apskaitos politikoje taikomų apskaitos metodų. Apskaitos politikoje aprašytos nuostatos daro įtaką ilgalaikio ir trumpalaikio turto, įsipareigojimų registravimui apskaitos buhalteriniuose registruose. Dėl taikomų apskaitos metodų gali būti nustatoma didesnė arba mažesnė įmonės buhalterinė vertė. Nustatyta nepakankama arba pervertinta įmonės buhalterinė vertė gali turėti įtakos priimant svarbius sprendimus dėl ateities perspektyvų.

Tyrimo problema. Analizuojant mokslinę literatūrą (Varanavičiūtė, Palubinskienė, 2008; Mackevičius, Savickas, 2015) pastebėta, kad dažnu atveju įmonės veiklos rezultatai yra veikiami keleto veiksnių. C. Reineking et Al. (2012) atliko tyrimus, kurių metu siekė įvertinti atsargų įkainojimo įtaką įmonės finansiniam rezultatui, I. Vaškeliene (2020) darbe analizuota ilgalaikio materialiojo turto įtaka įmonės veiklai, A. Cook (2009) tyrė atidėjinių formavimo įtaką įmonės veiklos rezultatui. Nors apskaitos metodų įtaka pelnui analizuota mokslininkų darbuose, tačiau kyla klausimas, kokią įtaką apskaitos politika daro įmonės buhalterinei vertei?

Tyrimo tikslas – išanalizavus mokslinę literatūrą apie apskaitos metodų pasirinkimą, teoriniu aspektu įvertinti apskaitos politikoje taikomų metodų įtaką įmonės buhalterinei vertei.

Tyrimo uždaviniai

1. Išanalizuoti apskaitos politikos formavimo kryptis bei atskleisti jų ryšį su apskaitos metodų pasirinkimu;
2. Teoriniu lygmeniu identifikuoti apskaitos politikoje numatomų trumpalaikio ir ilgalaikio turto ir įsipareigojimų apskaitos metodų įtaką įmonės buhalterinei vertei.

Tyrimų objektas ir metodai

Straipsnyje analizuojama įmonės apskaitos politikoje taikomų apskaitos metodų įtaka įmonės buhalterinei vertei. Siekiant atskleisti apskaitos politikos kryptis ir jų ryšį su apskaitos metodais, buvo panaudoti mokslinės literatūros analizės ir sintezės bei loginio abstrahavimo metodai. Taikant antrinės duomenų analizės metodą išanalizuoti ankstesni moksliniai tyrimai apie apskaitos metodų esmę, jų poveikį veiklos rezultatams ir įmonės buhalterinei vertei. Tyrimo metu gauti rezultatai pateikti apšaukimo metodu.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Šių dienų pasaulyje yra steigiami vis daugiau verslo subjektų ir įvairių organizacijų, kurių vienas iš pagrindinių tikslų yra įmonės pelnas. Pelno augimas yra aktualus visiems verslo veikla suinteresuotiesiems asmenims – savininkams, vadovams, investuotojams. Pelno augimas reiškia augančią finansinę grąžą, kuri gaunama iš investuoto kapitalo. Tačiau augantis pelnas įmonėje nėra pagrindinis rodiklis, kuris atspindi įmonės veiklos rezultatą. Išsamesnės informacijos apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus galima gauti analizuojant finansines ataskaitas, naudojant įmonės vertės rodiklį.

Įmonės vertę lengviausia būtų galima paaiškinti pasitelkiant naudos sąvokos supratimą. T. Koller ir kt. (2010) teigia, kad įmonės vertės sąvoka tarsi įmonės siekis maksimizuoti grąžą ir įmonės finansinį rezultatą, kad visas dėmesys yra sutelkiamas į procesus, kurie turi įtakos įmonės vertės rodikliui ir taip didina savininkų gaunamą naudą. Įmonės vertė šiuo atveju yra atvaizduojama kaip nauda, dėl kurios įmonė vykdo veiklą. Autorės manymu, įmonės vertę tinkamiausiai apibūdina naudos sąvoka. Ši mintis paremta tuo, jog įmonei dirbant pelningai, įmonės savininkas gali gauti finansinę grąžą. O gaunama finansinė grąža gali būti prilyginta naudai.

Norint patikimai nustatyti įmonės vertę (atsižvelgiant į įmonės augimą, atliktą įdirbį) teorijoje ir praktikoje yra siūlomi keli įmonės vertės nustatymo metodai. Dėl didesnių metodų pasiūlos įmonės savininkas turi galimybę pasirinkti tinkamiausią analizuojamai įmonei vertės nustatymo metodiką. R. Gasiūnienė (2021) išskiria tris įmonės vertės nustatymo kryptis: įmonės rinkos vertę, įmonės buhalterinę vertę ir įmonės tikroji vertę. Pasirinkus įmonės vertę vertinti pagal įmonės rinkos vertės kryptį, bus atsižvelgiama į įmonės nuosavo kapitalo vertę rinkoje. Nusprendus įmonę vertinti pasitelkiant įmonės buhalterinės vertės kryptį, bus analizuojama balanso ataskaitoje pateikiama informacija. O nusprendus įmonės vertę analizuoti tikrosios įmonės vertės kryptimi, bus siekiama nustatyti tam tikro turto ar įsipareigojimų vertę, remiantis rinkoje sudaromų sandorių pavyzdžiais arba naudojant rinkos informaciją.

Siekiant išsamesnio ištyrimo, toliau bus analizuojamas galimas įmonės buhalterinės vertės pokytis dėl apskaitos politikoje taikytinų apskaitos metodų. Įmonės buhalterinė vertė yra aktuali įmonės savininkams, vadovams ir investuotojams, nes šis rodiklis parodo įmonės grynojo turto vertę esamu momentu.

Buhalterinės įmonės vertės nustatymas yra paremtas įmonės apskaitos duomenimis. VŠĮ Lietuvos ekonominės plėtros agentūros inicijuotame projekte Transregio (2006) yra teigiama, kad buhalterinė įmonės vertė gali būti nustatoma tik stabilioms įmonėms, o analizuojamame versle yra materialiojo turto. Analizuojant įmonės buhalterinės vertės nustatymo privalumus ir trūkumus nustatyta, kad šis metodas lengvai apskaičiuojamas ir tinkamas naudoti nuostolingoms ar finansiškai nuostolingoms įmonėms. Įmonės buhalterinės vertės nustatymo trūkumu yra laikoma ilgalaikio turto vertė, kuri gali būti neįvertinta arba pervertinta, o tai turi įtakos balanso ataskaitoje atvaizduojamai informacijai (Apyvalaitė, 2017).

Įmonės buhalterinė vertė nustatinėjama pasitelkiant balanso ataskaitoje pateikiamą informaciją. Nustatant įmonės buhalterinę vertę yra daroma prielaida, kad įmonės vertė yra turto ir įsipareigojimų vertės skirtumas, o turtas ir įsipareigojimai esamu momentu yra apskaitomi įmonėje, vadovaujantis apskaitos politikoje pasirinktais apskaitos principais ir metodais (Fernandez, 2007). Tai suponuoja išvadą, kad įmonės apskaitos politikoje pasirinkti apskaitos metodai turi įtakos finansinėse ataskaitose pateikiamai informacijai. Nustatant įmonės buhalterinę vertę apskaičiuojamas skirtumas tarp viso įmonėje esančio turto ir visų įmonės įsipareigojimų bei skolų. Siekiant pagrįstai nustatyti įmonės buhalterinę vertę svarbu atsižvelgti į nuostatą, jog šiai vertei nustatyti yra naudojamas tik toks turtas, kuris gali būti parduotas. Taigi, nustatant įmonės buhalterinę vertę yra eliminuojamas nematerialusis turtas (Budisaptorini et al., 2019).

Sudarant įmonės veiklos pobūdį atitinkančią apskaitos politiką, literatūroje yra siūloma atsižvelgti į vyraujančias apskaitos teorijų kryptis – normatyvinę ir pozityvinę (Bachtijeva, 2020). Taikant normatyvinę apskaitos teoriją siekiama apskaitos metodų aprašymu pagrįsti, kas turi būti ar turėtų būti. Ši teorija paremta moksliniais spėjimais ir hipotezėmis, kad vadovai turi maksimizuoti įmonės uždirbamą pelną ir naudą. Nusprendus taikyti pozityvinės teorijos koncepciją, bandoma paaiškinti galiojančią apskaitos praktiką, kuri yra pasirinkta kaip naudinga. D. Bachtijevos nuomone, pozityvinė apskaitos teorija siekia paaiškinti ir prognozuoti priimamų sprendimų pasekmes.

Apibendrinant normatyvinės ar pozityvinės apskaitos teorijos taikymą, formuojant apskaitos politiką įmonėje, galima teigti, kad šių teorijų pasirinkimas leidžia įmonės vadovui palyginti, kas įmonėje yra ir kas galėtų būti. Normatyviniu požiūriu vertinami reglamentuojantys teisės aktai, be kurių nebūtų įmanoma sukurti apskaitos politikos įmonėje, o pozityviniu požiūriu galima nustatyti, kokie veiksniai turi įtakos įmonės veiklos rezultatams ir kaip pasikeis įmonės veiklos rezultatai pakoregavus įmonėje taikomą apskaitos politiką.

J. Mackevičius ir V. Savickas (2015) tikina, kad apskaitos politikos pasirinkimas turi didelę įtaką finansinės atskaitomybės formavimui, o įmonė turi galimybę nuspręsti, kokį rezultatą ji siekia atvaizduoti finansinėje atskaitomybėje ir taip gali rinktis patrauklį apskaitos politiką. Autorės manymu, svarbiausias aspektas, formuojant tinkamą apskaitos politiką, yra laikytis LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme (2022) minimo neutralumo principo – finansinėse ataskaitose informacija pateikiama objektyviai ir nešališkai. Įmonės savininkas, susipažinęs su vykdoma įmonės veikla,

gali pasirinkti, kokią apskaitos politikos koncepciją ir principus taikyti, kad finansinėje apskaitoje pelnas ar nuostolis būtų atvaizduotas palankiai įmonės atžvilgiu.

Įmonės vadovas, sudarydamas apskaitos politiką, privalo įvertinti įmonės iškeltus siekius ir nuspręsti, kuris apskaitos metodas tinkamiausias (Kravchenko, Pasternak, 2020). Analizuojant literatūrą nustatyta, kad išskiriami pelną didinantys ar pelną mažinantys apskaitos metodai, kurie pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Apskaitos politikoje taikomi pelną didinantys ir pelną mažinantys apskaitos metodai (sudaryta remiantis Varanavičiūtė, Palubinskiene, 2008; Cesnavičiūtė, 2014)

Table 1. In the accounting policies apply the profit-increasing and profit-reducing accounting methods (based on Varanavičiūtė, Palubinskiene, 2008; Cesnavičiūtė, 2014)

Pelną didinantys apskaitos metodai	Pelną mažinantys apskaitos metodai
FIFO įkainojimo būdas	LIFO įkainojimo būdas
Tiesiogiai proporcingas nusidėvėjimo metodas	Dvigubai mažėjančios vertės metodas; Metų skaičiaus metodas
Didesnė ilgalaikio materialaus turto likvidacinė vertė	Mažesnė ilgalaikio materialaus turto likvidacinė vertė
Mažesnė ilgalaikio materialaus turto įsigijimo savikaina	Didesnė ilgalaikio materialaus turto įsigijimo savikaina
Ilgalaikio turto apskaitymas savikainos verte	Ilgalaikio turto apskaitymas perkainota verte
Atidėjiniai neskaiciuojami	Skaiciuojami atidėjiniai
Dotacijos, subsidijos	

Apibendrinant 1 lentelėje pateikiamą susistemintą informaciją pastebima, kad pelną didinantys ir pelną mažinantys apskaitos metodai daugiausia siejami su atsargų ir ilgalaikio materialiojo turto apskaitymo būdais. Įmonės uždirdamas pelnas yra svarbus nustatant įmonės buhalterinę vertę. Balanso ataskaitoje pateikiamai informacijai yra daroma įtaka iš pelno (nuostolio) ataskaitos informacijos. Pelno (nuostolio) ataskaitoje apskaičiuotas mokamas pelno mokesčiai ir grynas pelnas yra naudojamas sudarant įmonės balansą. Tad siekiant įvertinti įmonės apskaitos politikoje taikomų apskaitos metodų įtaką veiklos rezultatui ir įmonės buhalterinei vertei, reikia atidžiai vertinti, kaip keičiasi įmonės pelnas bei turto ir įsipareigojimų vertės balanse.

Išanalizavus literatūrą ir teoriškai nustačius, kokie apskaitos politikoje pasirinkti taikyti apskaitos metodai leidžia pasiekti norimą finansinį rezultatą, galima teigti, kad tai turi įtakos ir įmonės buhalterinei vertei. Siekiant išanalizuoti, kokią įtaką pasirinkti apskaitos metodai turi įmonės buhalterinei vertei, svarbu įsigilinti į kiekvieno 1 lentelėje išvardinto metodo esmę.

Atsargų įkainojimo metodas betarpiškai susijęs su įmonės veiklos rezultatu ir turto verte balanse (Reineking et al., 2012). Per ataskaitinį laikotarpį sunaudotos ar parduotos atsargos, taikant FIFO įkainojimo būdą, įvertinamos anksčiausių įsigijimų kainomis, kurios, augant ekonomikai, dažniausiai būna didesnės negu ankstesniu momentu. Todėl sąnaudos pripažįstamos mažesnės ir taip nustatomas didesnis veiklos rezultatas, o atsargų vertė balanse pateikiama paskutinių įsigijimų kainomis, kurios realiau atspindi atskaitomybės datai esančias atsargų vertes. Taip įvertinus atsargas įmonės buhalterinė vertė tuo ataskaitiniu laikotarpiu bus apskaičiuota didesnė nei taikant LIFO būdą (Neimantaitė, 2021). Atsargas vertinant LIFO būdu, sąnaudos registruojamos paskutiniųjų įsigijimų kainomis, kurios dažnai būna didesnės už ankstesnių pirkimų metu buvusias, todėl ataskaitinio laikotarpio veiklos rezultatas bus mažesnis nei vertinant FIFO būdu.

Įmonėje pasirinktas ilgalaikio materialiojo turto apskaitymas taip pat turi įtakos įmonės veiklos rezultatui ir įmonės buhalterinei vertei. Analizuojant taikomus ilgalaikio turto apskaitos metodus, pastebima, kad ilgalaikio turto apskaitos metodai įmonės finansinį rezultatą ir įmonės buhalterinę vertę veikia keletu aspektų.

Prieš pradėdant įmonės veikloje eksploatuoti ilgalaikį materialųjį turtą, apskaitos politikoje privalo būti aprašytos nuostatos, kuriomis vadovaujantis išgytas objektas yra įtraukiamas į ilgalaikio turto grupę. Šiose nuostatose yra numatoma minimali ilgalaikio materialiojo turto vertė, naudingo turto tarnavimo trukmė, likvidacinės vertės norma, ilgalaikio turto nusidėvėjimo skaičiavimo metodai, ilgalaikio materialaus turto įkainojimo būdas. Visos šios nuostatos turi įtakos įmonės ilgalaikio materialiojo turto sumai, kuri atvaizduojama balanse.

Nustatant minimalią ilgalaikio materialiojo turto vertę numatoma, nuo kokios vertės objektas priskiriamas konkrečiai ilgalaikio materialiojo turto grupei. Minimali ilgalaikio materialiojo turto vertė apskaitos politikoje turi būti numatyta atsižvelgiant į įmonės veiklos pobūdį ir atsakingai, nes klaidingas šios vertės pasirinkimas gali iškreipti finansinius rodiklius ir įmonės buhalterinę vertę. Įmonės apskaitos politikoje numačius mažesnę ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo savikainą, ilgalaikiam materialiajam turtui gali būti priskiriama daugiau išgyjamų objektų. Išgyti objektai bus priskiriami ilgalaikiam materialiajam turtui ir bus atvaizduojami įmonės finansinėse ataskaitose. Per naudingą tarnavimo laikotarpį skaičiuojant nusidėvėjimą, šie objektai bus perkeltami į sąnaudas. Numatyta per maža minimali ilgalaikio materialiojo turto vertė gali lemti, jog ilgalaikiam turtui bus priskiriamas mažareikšmis turtas, kuris padidins finansinėse ataskaitose atvaizduojamo ilgalaikio turto likutį. Tai turės įtakos finansinėse ataskaitose pateikiamai informacijai: bus atvaizduota didesnė įmonės buhalterinė vertė ir geresni įmonės finansiniai rodikliai. Apskaitos politikoje numačius didelę minimalią ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo savikainą, finansinis rezultatas ir įmonės buhalterinė vertė būtų pateikiama mažesnė, nes įsigijus mažesnės, nei nustatyta, vertės ilgo naudojimo laiko turtą, jo vertė, pradėjus turtą naudoti, iš karto būtų nurašoma į sąnaudas (Vaškėlienė, 2020). Tai darys įtaką finansiniam įmonės rezultatui, nes įmonės finansinėse ataskaitose pateikiamos patirtos įmonės sąnaudos bus atvaizduotos didesnės.

D. Zinkevičienė ir kiti (2016) teigia, kad nustatant nusidėvėjimo išlaidas vienas iš svarbių kintamųjų yra likvidacinės vertės nustatymas. Įmonės apskaitos politikoje numačius didesnę likvidacinę vertę, pasibaigus naudingam tarnavimo laikotarpiui objektas bus apskaitomas ilgalaikio turto grupėje likutine verte, o nusidėvėjimo sąnaudoms per

visą naudingą tarnavimo periodą bus priskirta mažesnė sąnaudų suma. Tai lems, jog net ir pasibaigus ilgalaikio materialiojo turto naudingam tarnavimo laikotarpiui, objektas atsispindės didesne suma įmonės ilgalaikio turto likučiuose. Pasirinkus mažą ilgalaikio turto likvidacinę vertę, per naudingą tarnavimo laikotarpį, bus apskaičiuojama daugiau nusidėvėjimo sąnaudų, o pasibaigus naudingam tarnavimo laikotarpiui, ilgalaikis turtas bus atvaizduojamas maža suma, o tai neigiamai veiks įmonės veiklos rezultata ir įmonės buhalterinę vertę.

Nusidėvėjimo skaičiavimo metodika įmonėje lemia, koks finansinis rezultatas bus atvaizduotas finansinėse ataskaitose. Anot I. Varanavičiūtės ir S. Palubinskienės (2008), siekiant didesnio pelno įmonė turėtų taikyti tiesiogiai proporcingą nusidėvėjimo metodą. Taikant šį metodą, nusidėvėjimo sąnaudų suma visą naudingą tarnavimo laikotarpį nesikeis, neatsižvelgiant į ilgalaikio materialiojo turto naudojimo intensyvumą. Taikant tiesiogiai proporcingą nusidėvėjimo skaičiavimo metodą per naudingą tarnavimo laikotarpį informacija finansinėse ataskaitose bus tolygi, o tai leis gauti palyginamą informaciją apie įmonės ilgalaikį turtą ir patiriamas nusidėvėjimo sąnaudas. Apskaitoje nusprendus taikyti metų skaičiaus ar dvigubos mažėjančios vertės metodus, apskaičiuojama nusidėvėjimo suma kasmet mažėja per visą ilgalaikio materialiojo turto naudojimo laikotarpį. Ši nusidėvėjimo skaičiavimo metodika leidžia padidinti apskaičiuojamas nusidėvėjimo sąnaudas ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, o tai turės įtakos pelno mokesčio apskaičiavimui ir įmonės buhalterinei vertei.

Prie pelną didinančių ir pelną mažinančių apskaitos metodų yra priskiriamas ir ilgalaikio materialaus turto apskaitymas išigijimo savikaina arba perkainota verte. Richard (2015) teigia, kad taikant perkainotą vertę yra sudaroma galimybė atvaizduoti tikslesnę ilgalaikio materialiojo turto vertę. Įmonėje, ilgalaikį materialųjį turtą apskaitant savikainos metodu, Kondrakov (2012) teigia, jog yra atvaizduojama reali sudaryto sandorio kaina. Nusprendus taikyti perkainotos vertės būdą, ilgalaikis materialusis turtas apskaitoje registruojamas išigijimo savikaina ir tik po to jis yra perkainojamas – turto balansinė vertė padidinama /sumažinama iki turto tikrosios vertės. Taikant išigijimo savikainos apskaitymą, turtas apskaitoje registruojamas pirkimo ar pasigaminimo kaina, atmetus pridėtinės vertės mokesį. Ilgalaikio materialiojo turto apskaitymas turi įtakos balanso ataskaitoje pateikiamai informacijai.

Pelną mažinančiai ar pelną didinančiai apskaitos politikai įtakos turi ir atidėjinių skaičiavimas. Atidėjinių sudarymas yra siejamas su teisingu sąnaudų pripažinimu galimoms baudoms, padarytai žalai atlyginti (Cook, 2009). Siekiant įmonėje padidinti ataskaitinio laikotarpio pelną, atidėjiniai neskaičiuojami, ir taip balanse pateikiama mažesnė išipareigojimų suma, o pelno (nuostolio) ataskaitoje – mažesnės sąnaudos. Priešingas efektas pasiekiamas, kada įmonėje yra skaičiuojami atidėjiniai: balanse yra atvaizduojama tikslesnė išipareigojimų suma, pelno (nuostolio) ataskaitoje pripažįstamos atidėjinių sąnaudos, o tai lemia mažesnę ataskaitinio laikotarpio pelną.

Apibendrinant pelną mažinančių ir pelną didinančių apskaitos metodų visumą, darytina išvada, kad abi apskaitos politikos formavimo kryptys yra teisingos. Žvelgiant į finansinį rezultatą ar įmonės buhalterinę vertę ilguoju periodu (kelerių ateinančių metų), finansinis rezultatas ar įmonės vertė nėra atvaizduojama klaidingai. Tai siejama su tuo, jog konkreiems apskaitos objektams taikant vienus ar kitus apskaitos metodus, sąnaudos, o kartu ir pelnas, persikirstomi tarp ataskaitinių laikotarpių. Įmonėje taikant pelną mažinančius apskaitos metodus, ataskaitinių metų pelnas yra perkeliamas į ateinančius laikotarpius. Ir priešingai, taikant pelną didinančius apskaitos metodus, ataskaitinio laikotarpio pelnas yra atvaizduojamas didesnis, pasitelkiant būsimojus laikotarpius (Shaheen, 2012). Pelną didinančių ar pelną mažinančių apskaitos metodų naudą galima išvelgti siekiant pritraukti investuotojų. Investuotojai, matydami pelningai dirbančią įmonę, sieks investuoti kapitalą ir tikėtis didesnės grąžos.

Apibendrinant apskaitos politikos daromą įtaką įmonės buhalterinei vertei pažymėtina, kad įmonės vertės nustatymo metodas, naudojantis balanso ataskaitoje pateikiama informacija, nėra pats tiksliausias, tačiau gana efektyviai atvaizduoja įmonėje pasikeitusią finansinę situaciją dėl taikomų apskaitos metodų. Didžiausia įtaka įmonės buhalterinei vertei yra daroma taikant vienus ar kitus ilgalaikio materialiojo turto, atsargų ir išipareigojimų apskaitos metodus.

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, jog įmonės apskaitos politika gali būti formuojama normatyvinės ar pozityvinės teorijos pagrindu. Įvertinus apskaitą reglamentuojančius teisės aktus ir galiojančią apskaitos praktiką bei atsižvelgiant į įmonės tikslus ir galimų sprendimų pasekmes apskaitos politikoje gali būti pasirenkama pelną mažinanti ar pelną didinanti apskaitos politikos kryptis. Tai įgyvendinama pasirenkant pelną didinančius ar mažinančius apskaitos metodus arba jų kombinaciją, kurie turi įtakos įmonės norimam pasiekti finansiniam rezultatui ir įmonės buhalterinei vertei.

2. Įmonės buhalterinė vertė nustatoma naudojant balanso ataskaitoje pateikiamą informaciją, kai iš viso įmonės turto, eliminavus nematerialųjį turtą, atimami visi įmonės turimi išipareigojimai. Identifikuota, kad reikšmingiausia įtaką įmonės finansiniam rezultatui, o kartu ir įmonės buhalterinei vertei, turi apskaitos politikoje pasirinkti ilgalaikio materialiojo turto, atsargų ir išipareigojimų registravimo metodai.

Literatūra

1. Apyvalaitė J. 2017. *Įmonės vertės nustatymo metodų taikymas*. Doctoral dissertation, Mykolo Romerio universitetas.
2. Bachtijeva, D. 2020. Problematics of Creative Accounting and Earnings Management in the Context of the Development of Accounting Theories. *Buhalterinės apskaitos teorija ir praktika*, Vol. 22, p. 6–6.
3. Brigham, E. F., Houston, J. F. 2021. *Fundamentals of financial management*. Cengage Learning.

4. Budisaptorini, A. T., Chandrarin, G., Asih, P. 2019. The Effect of Company Size on Company Profitability and Company Value: The Case of Manufacturing Companies. *International Journal of Economics & Business Administration (IJEBA)*, Vol. 7(2), p. 251–256.
5. Česnavičiūtė, G. 2014. Kapitalo struktūros įtaka įmonių apskaitos politikos formavimui (Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas). Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2174289/>.
6. Cook, A. 2009. Emission rights: From costless activity to market operations. *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 34(3–4), p. 456–468.
7. Fernández, P. (2007). Company valuation methods. The most common errors in valuations. *IESE Business School*, 449, 1–27.
8. Gasiūnienė, R. 2021. *Įmonės investicinio patrauklumo vertinimas*. (Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas). Prieiga per internetą: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:95892636/>.
9. Koller, T., Goedhart, M., Wessels, D. 2010. *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*. John Wiley & Sons.
10. Kravchenko, O. V., Pasternak, Y. P. 2020. Organization of the Primary Accounting of the Manufacturing Inventories and the Features of Their Reflection in the Accounting Policy of the Enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, Vol. 1(32), p. 138–146.
11. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. 2001. Nr. IX-574. (Lietuvos Respublikos Seimas).
12. Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatymas. 2021. Nr. XIV-680. (Lietuvos Respublikos Seimas).
13. Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas. 2001. Nr. IX-575. (Lietuvos Respublikos Seimas).
14. Mackevičius, J., Savickas, V. 2015. Manipuliacinės kūrybinės apskaitos anatomija ir jos informacijos naudojimas. *Informacijos mokslai*, Nr. 71, p. 124–134.
15. Neimantaitė, G. 2021. Apskaitos ir mokesčių nuostatų derinimo skaičiuojant pelno mokesčių problemų identifikavimas. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas. Prieiga per internetą: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:95884140/>.
16. Reineking, C., Chamberlain, D. H., Rudolph, H. R., & Smith, L. M. (2013). An examination of inventory costing convergence under generally accepted accounting principles and international financial reporting standards. *Journal of International Business Research*, Vol. 12(2), 1
17. Richard, J. 2015. The dangerous dynamics of modern capitalism (from static to IFRS' futuristic accounting). *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 30, 9–34.
18. Shaheen, M. A. 2012. The choice of accounting policy in developing countries: Case of the state of Kuwait (An empirical investigation of the validity of the positive theory). *Social Science Research Network*, Vol. 11, 93 p.
19. Transregio. 2006. Verslo pardavimas ir įsigijimas. Prieiga per internetą: <https://www.yumpu.com/lt/document/read/37443260/verslo-pardavimas-ir-isiigijimas-taxlt/6>
20. Varanavičiūtė, I., Palubinskienė, S. 2008. Apskaitos politikos pasirinkimą lemiantys veiksniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai = Journal of Young Scientists. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla., Nr. 1 (17)*.
21. Vaškelenė, I. 2020. *Ilgalaikio materialiojo turto apskaitos metodų įtaka verslo subjekto finansinei būklei ir veiklos rezultatams* (Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas). Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/241f72d0-d697-4843-9b93-5b44974bb90b/content>.
22. Zinkevičienė, D., Stončiuvienė, N., Martirosianienė, L. 2016. Ilgalaikio materialiojo turto apskaitos politika ir jos įtaka žemės ūkio verslo subjektų finansiniams rodikliams. *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos = Science and studies of accounting and finances: problems and perspectives: mokslo žurnalas. Akademija*, Vol. 10, N 1.
23. Кондраков, Н. П. 2012. Бухгалтерский учёт: для профессиональных бухгалтеров. – Москва: ИНФРА-М.

THEORETICAL ANALYSIS OF ACCOUNTING POLITICAL'S METHODS AND THEIR IMPACT TO COMPANIES' BOOK VALUE

Summary

Investors make extensive use of information about the company's market value and accounting value to determine company's worth. Balance sheet information is used to determine the accounting value, which is affected by one of the internal factors - accounting policy. Therefore, the aim of this theoretical study is to reveal the relationship between the company's accounting policy and the company's accounting value to define at a theoretical level the impact of certain methods chosen in the accounting policy on the company's performance and accounting value. Using the methods of analysis and synthesis of scientific literature, two directions of accounting policy have been distinguished - profit-increasing and profit-reducing accounting policy. Analyzing the results of previous research using the method of secondary data analysis, the relationship between the accounting policies for assets and liabilities and the effect of increasing or decreasing accounting policies and the impact on the company's accounting value has been established. The choice of inventories and methods of accounting for property, resource stocks, equipment, grants, and provisions has been found to have the most significant impact on the results of operations and the carrying amount of the Company. The results of the study are presented by the descriptive method.

Keywords: company book value, accounting policy, accounting method, balance, profit.